

”HOPE DIES – ACTION BEGINS”

Civil olydnad och fredlig direkt aktion inom svensk klimataktivism – exemplet *Extinction Rebellion*

Norrbro i centrala Stockholm. Det är tidig morgon i augusti 2020, solen har ännu inte gått upp. Nätterna har hunnit bli kyliga, för att inte frysa behövs mössa och vantar. Fåglar syns cirkla mot himlen. Riksdagshusets tunga stenfasad reser sig tyst, orörligt. Runt omkring på bron häver sig kropparna ur asfalten, sammanträngda i grupper, hopslingrade med varandra. En hand sträcker upp en fana som fladdrar i vinden; ett ansikte med vakande ögon. Grupper är utspridda över bron för att skapa en blockad. Vid brofästena håller aktivister upp långa banderoller i starka färger som både stoppar trafiken och kommunicerar deras budskap: De har slutat hoppas på att politiker och andra makthavare ska lyssna på klimatvetenskapens allt skarpare nödrop att drastiskt minska utsläppen av växthusgaser – aktivisterna har beslutat att själva agera för att tvinga fram en omställning. Allteftersom tillsluter fler deltagare, också de organiserade i mindre grupper. Parallellt med protestaktionen på Norrbro har aktivister på liknande sätt ockuperat Vasabron.

IN MEDIA VIA

Vad är det som sker när hundratals aktivister samlas och resolut sätter sig ned på gator och broar för att blockera biltrafiken och på detta sätt protes-

tera mot regeringens i deras ögon passiva hållning till klimatkrisen? Vad betyder det att människor, tillsammans, använder sina kroppar som protestmedium? Protestaktionen pågår under flera dagar; upprepade gånger blockerar de centrala delar av staden, blir bortburna och sedan bortkörda av polisen; men de samlas strax igen någon annanstans. De kallar det ett uppror, men aktivisternas ansiktsuttryck brinner av beslutsamhet snarare än av vrede. I deras ögon lyser omsorg för varandra, för livet på planeten. De bryter öppet mot lagen för att protestera mot vad de uppfattar som statsmaktens svek, för att visa att de inte längre accepterar partipolitikens kortsiktiga målsättningar och ryggradslösa kompromisser, det intima spelet mellan staten och kapitalet där sysselsättning och ekonomisk tillväxt alltid väger tyngre än framtida generationers väl och ve. Aktivisterna kommer från hela landet, de har förberett sig sedan veckor, vissa i månader. De har sovsäckar, liggunderlag och tält. Avsikten är att hålla ställningarna. De är inte i tusental, men de är tillräckligt många för att polisen inte helt lätt kan få bort dem. Samtidigt är polisen inte oförberedd, den har blivit informerad om att det kommer att hända saker, bara inte var, när och vad. Polisen vet också att aktionerna, även om de är olagliga, är helt fredliga.

Flera saker pågår här. En del ryms under lagstiftade demokratiska rättigheter om demonstrationsrätt, mötesfrihet, yttrandefrihet och fri opinionsbildning (*Regeringsformen* kap. 2, § 1); annat ligger utanför såsom civil olydnad och fredlig direkt aktion (på engelska non-violent direct action, NVDA). Men då de senare benämningarna saknas i rättsliga sammanhang kommer aktivister som grips att åtalas för ohörsamhet mot ordningsmakten alternativt skadegörelse (exempelvis för att ha klistrat affischer på fasader). Men det viktigaste som sker här ryms inte under juridiska eller statsvetenskapliga benämningar. Det handlar i stället om symboliska handlingar som – oavsett på vilken sida om gränsen för vad lagen tillåter och förbjuder – skapar mening (Burke; Geertz), både för deltagarna i dessa protestaktioner och för dem som inte själva deltar men som observerar, fotograferar eller filmar, och som kanske talar med aktivisterna om vad de gör och varför.

Sedan finns nyhetsmedia, som kan välja både huruvida de rapporterar om aktionerna och hur de skriver om dem. Det är i Sverige påtagligt få journalister som har goda kunskaper både om klimatkrisen och om civil

Fig. 1. Blockad av Norrbro, Stockholm, 28 augusti 2020. Foto: Leif Dahlberg.

olydnad och NVDA som protestmetoder. Journalisternas nyhetsartiklar utgår i stället ofta okritiskt från polisens rapporter. Detta får som effekt att aktivisternas agerande i nyhetsmedia framstår som omotiverat och obegripligt, och protestaktioner framställs också som lagvidriga om inte kriminella (se exempelvis SVT Nyheter; Flores). Det finns förstås undantag, journalister med kunskap både om sakfrågan och om olika former av protestaktioner, detta i första hand i nyhetsmedier med miljö- eller vänsterprofil. Den största utmaningen för aktivisterna är ändå att få nyhetsmedier att alls skriva om dessa protestaktioner. Varken klimatkrisen eller utomparlamentariska protester har stort nyhetsvärde i etablerade mainstream-medier.

Men aktivisterna har också tillgång till egna kommunikationskanaler – i första hand via sociala medier och en hemsida – där bilder, filmer och korta och längre texter sprids som både beskriver och dokumenterar vad de gör. Här förklarar de även skälen bakom protestaktionerna och vad de vill uppnå med dem. När aktivister producerar innehåll för egna

mediekanaler lär de sig att skapa berättelser om sig själva och sin sociala verklighet. Denna process förstärker i sin tur deras förståelse av den konstruerade och artificiella karaktären hos medieberättelser och synliggör de mekanismer på vilka mediemakt vilar (Couldry & Curran). Den kunskap och medvetenheten om mediars makt som aktivisterna skaffar sig utmanar vanliga kommersiella nyhetsmedier, vilka ger sken av att ge en transparent och ovinklad framställning av samhället och verkligheten. Denna kritiska kunskap om medier och kommunikation skapar också förutsättningar för motstånd, och aktivisternas egna mediearbete utgör en arena för en kulturproduktion där kommunikationsflöden kopplade till alternativa meningssystem uppstår och sprids (Debord & Wolman; Debord, *La Société*). De utgör även ett sammanhang där aktivister, genom att beskriva och definiera sin protestkultur, utvecklar gränserna för sin kollektiva identitet (Mattoni). Dessa aktivistmedier utgör också fora där sociala rörelser möter en kritisk publik, vilken även inkluderar journalister på mainstream medier.

Denna artikel om civil olydnad och NVDA inom klimataktivism i Sverige bygger på deltagande observationer. Jag har observerat och deltagit i aktioner; jag har även observerat och deltagit i aktivisternas mediearbete, både direkt i samband med aktioner och däremellan. Jag har samtalat med aktivister och fotograferat aktioner. Många diskussioner med och mellan aktivister har tagit plats på sociala fora och i sociala medier, något som blev än viktigare under Covid 19-pandemin. De deltagande observationerna påbörjades under våren 2019 och pågår än i dag. Klimataktivism äger rum i en given politisk situation och utgör ett svar på denna, men springer även ur vidare sociala och kulturella sammanhang, vilka även inbegriper historiska former av protest. Denna studie utgår från ett semiotiskt och hermeneutiskt perspektiv, med fokus på meningsskapande praktiker.

VARFÖR DETTA UPPROR?

Aktionerna i centrala Stockholm i augusti 2020 organiserades av Extinction Rebellion (XR). XR grundades i Storbritannien 2018 och i oktober samma år genomfördes dess första aktion utanför det brittiska parlamentet. Inför ungefär 1500 personer deklarerade man uppror med hänvisning till den

pågående globala uppvärmningen och förstörelsen av biologisk mångfald (Extinction Rebellion UK, "Declaration of Rebellion"). Trots att den negativa påverkan som mänskliga aktiviteter har på klimatet – förutom förbränning av fossila bränslen även skövling av skog och förstörelse av våtmarker med mera – har varit vetenskapligt belagd i över 30 år, så blundar regeringar, politiker och andra makthavare för den annalkande klimatkollaps som vetenskapen länge och enhälligt varnat för, menar organisationen. Med hänvisning till vårt moraliska ansvar som människor och medborgare, plikten att tala sanning och tyngden av tillgängliga vetenskapliga bevis, slog XR fast sin "plikt" att agera för "tryggheten och välbefinnandet för framtida generationer, våra samhällen och för planetens framtid." Utifrån "vårt samvete och detta resonemang", deklarerade de ett "uppror mot regeringen och de korrumperade institutioner som hotar vår framtid." (Extinction Rebellion UK, "Declaration of Rebellion") Med ord som genljuder av historiska folkliga uppror utropade man:

Vi deklarerar härmed att det sociala kontraktets band är ogiltiga och av intet värde, att regeringen har gjort dessa ogiltiga genom sin fortsatta underlåtenhet att agera på ett ansvarsfullt sätt. Vi uppmanar varje principfast och fredlig medborgare att göra uppror med oss. (Extinction Rebellion UK, "Declaration of Rebellion")

Hänvisningen till det "sociala kontraktet" går tillbaka till en tradition från upplysningen om att samhället skulle ha konstituerats genom ett slags avtal. Fastän denna teori i dag inte har någon större tyngd inom statsvetenskapen, åtminstone inte i dess ursprungliga formuleringar hos Grotius, Hobbes, Locke eller Rousseau, så beskrivs regeringens skyldighet att följa grundlagen inte sällan i termer av ett socialt kontrakt. Statsmaktens svek mot framtida generationer utgör därmed ett brott i dubbel bemärkelse. XR:s deklARATION om uppror följdes dock inte av några försök att storma politiska institutioner eller angripa politiker eller andra makthavare; i stället följdes denna deklARATION om uppror av månader av återkommande och omfattande fredliga protester i London och runt om i Storbritannien (Taylor & Gayle, "Dozens arrested"; Murphy; Taylor & Gayle, "Thousands block"). I flera fall handlade det om att blockera gator och stadskärnor. Protesterna samlade tiotusentals deltagare och tusentals arresterades av polisen.

Upproret riktar sig alltså mot statsmakten, som man menar har svikit sina lagstiftade skyldigheter. I en svensk kontext skulle det handla om följande artikel i grundlagen: "Det allmänna ska främja en hållbar utveckling som leder till en god miljö för nuvarande och kommande generationer." (*Regeringsformen* kap. 1, § 2) Vetenskapssamfundet har varnat om klimatkrisen alltsedan 1980-talet – exempelvis James Hansens välkända anförande och utfrågning i den amerikanska senaten 1988 (Hansen; Shabecoff; se även Charney et al.; MacDonald et al.). Samma år grundades Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC), en internationell institution som sammanställer och värderar aktuell vetenskaplig forskning om antropocena klimatförändringar och deras fysiska, ekonomiska och samhälleliga effekter. IPCC har under åren publicerat en serie omfattande rapporter som alla pekar i samma riktning, att utsläppen från människans förbränning av fossila bränslen leder till en global uppvärmning med katastrofala effekter på klimatet och att det är nödvändigt att omgående fasa ut och sluta använda fossila bränslen. Dessa allt skarpare varningar från vetenskapssamhället har inte blivit ohörda av politiker och regeringar. Flera internationella överenskommelser har ingåtts i syfte att skära ned på användning av fossila bränslen. Men förändringarna svarar inte mot vad som enligt IPCC och forskarsamhället är nödvändigt. Den besvikelse och vrede som i första hand den unga generationen känner mot makthavarnas passivitet och svek är alltså orsaken till att medborgare tagit till gatorna för att försöka tvinga fram förändring.

XR är långtifrån den första organisationen som drivit klimatfrågan och som använt civil olydnad eller NVDA för att påverka makthavare att vidta snabbare och mer effektiva åtgärder. Bland föregångare kan nämnas internationella organisationer som Greenpeace, Jordens vänner (Friends of the Earth, FOE), 350 (Leggett; Zelko), liksom många nationella organisationer, som Naturskyddsföreningen i Sverige. Innan Miljöpartiet blev ett etablerat politiskt parti skyggade de inte för utomparlamentarisk aktivism. Det finns också många exempel på organisationer – eller kampanjer – som driver enskilda frågor direkt eller indirekt kopplade till klimatfrågan (exempelvis anti-globalisering, förbud mot pesticider och rovfiske). Klimatrörelsen utmärks även av nära koppling till, och även samarbeten

Fig. 2. Blockad vid Stureplan, Stockholm, 28 augusti 2020.
Foto: Leif Dahlberg.

med, forskningsvärlden. Dessa rörelser, organisationer och grupper bildar ett nätverk, där enskilda personer kan vara aktiva på flera ställen samtidigt. Inom detta nätverk finns olika former av formella och informella samarbeten; samtidigt märks en vilja att lyfta fram skillnader, både vad gäller organisation och metoder. XR utmärks sålunda inte bara av användning av civil olydnad och NVDA – gärna i form av massprotester – utan även genom sin platta och lösa organisatoriska struktur. I XR finns ingen central ledningsgrupp, utan alla aktionsgrupper opererar självständigt, samtidigt som olika grupper samarbetar med varandra, både nationellt och internationellt. Initiativ till protestaktioner kommer som regel från lokalgrupper, som också står för planering och genomförande; men det finns även exempel på internationella kampanjer i XR:s regi (Dahlberg). Denna decentraliserade organisation skiljer sig radikalt från organisationer som Greenpeace, FOE och 350. Samtidigt är det missvisande att beskriva

XR som "ledarlös" (Fotaki & Foroughi). I de arbetsgrupper som är kärnan i XR:s verksamhet är ledningsfunktioner mycket tydliga, liksom andra roller. Varje arbetsgrupp har ett tydligt mandat som konstituerar en ansvarsfördelning inom organisationen.

XR formulerar tre krav: att regeringar ska tala klarspråk om klimatkrisen och om förstörelsen av biologisk mångfald; att de ska agera nu; och att man behöver förstärka demokratin genom att införa medborgarråd (Extinction Rebellion UK, "Our Demands"). XR:s massprotester i Storbritannien fick stor medial uppmärksamhet och de följdes av en våg av deklamationer av "klimatnödläge" från parlament, stadsfullmäktige och andra politiska församlingar (Climate Emergency UK; "UK Parliament declares climate change emergency"). Dessa deklamationer om klimatnödläge skedde inte bara i Storbritannien utan runt om i världen, även EU-parlamentet deklarerade klimatnödläge i november 2019 ("The European Parliament declares climate emergency"). Samtidigt var det förstås inte bara XR som mobiliserade människor att protestera mot politikernas passivitet och svek i klimatfrågan, minst lika betydelsefullt var de skolstrejker för klimatet som ägde rum runt om i världen, något som i sin tur mobiliserade massdemonstrationer som globalt samlade miljontals människor. Det är svårt, kanske omöjligt, att säga vilka faktorer som varit viktigast för att driva fram dessa deklamationer om klimatnödläge, och massprotesterna är ju i sin tur ett tecken på en stark opinion i klimatfrågan. Det handlar om parallella och samverkande processer. Dessa deklamationer om klimatnödläge har dock inte omsatts i handling, utan framstår för många mest som tomma löften.

Det som är unikt med XR är att den representerar en politisk analys som vill öppna människor för alla varelsers lidande (Extinction Rebellion Hannover). Denna sensibilisering av lidande leder till en känsla av sorg. XR avvisar all optimism. Optimism beskrivs som det medvetna eller omedvetna försöket att blunda för och täcka över samtida och kommande katastrofer. XR-aktivisten delar erfarenheten av att vara hotad: hotet mot jorden och massutrotningen av arter. För XR-aktivisten blir sorgen över livets utrotning en resurs för handling. XR vill inte skapa konfliktzoner. Upproret mot den rådande ordningen går hand i hand med skyldigheten att inte tillåta fiendeområden att utvecklas, eftersom syftet är att skydda

Fig. 3. Blockad av Mühlendammbücke, Berlin, 9 oktober 2019.
Foto: Leif Dahlberg.

allt liv. XR ser sig själv som ett uppror för livet: för människor, djur och växter. XR står för sorg, men inte för resignation, utan för 'empowerment' genom politisk handling. XR står för en *politisk hållning av motstånd genom sorg* ("eine politische Haltung des Widerstands durch Trauer") som gör det möjligt att kämpa för ett mänskligt liv under katastrofala förhållanden: *När hoppet dör börjar handling* ("Hope dies, Action begins") (Extinction Rebellion Hannover).

En fråga som under de senaste decennierna har kommit att bli alltmer framträdande inom klimatrörelsen är kopplingen mellan klimatförändringar och social rättvisa, både vad gäller effekter av klimatförändringar och vem som ska stå för kostnaderna för såväl dess effekter som för omställningen till ett mer hållbart samhälle. Denna fråga benämns 'klimaträttvisa', och inbegriper även juridiska och etiska frågor (Stephenson). Frågan

om klimaträttvisa har – direkt och indirekt – i sin tur både politiserat och polariserat klimatfrågan, detta i den meningen att de som betonar denna koppling tenderar att befinna sig till vänster. Även om denna fråga inte explicit finns bland XR:s tre officiella krav, så är den indirekt inskriven i kravet att förstärka demokratin. Frågan om klimaträttvisa är framträdande bland aktiva inom rörelsen och i vissa länder, som exempelvis USA, har denna fråga lagts till som ett fjärde krav (Extinction Rebellion USA).

Fram till 2020 lyckades XR i Storbritannien långt över förväntan och mobiliserade tiotusentals människor i massaktioner. Människor i alla åldrar och från alla möjliga yrken anslöt till protesterna och lät sig bli bortburna och arresterade av poliser. Det var också slående att XR i Storbritannien lyckades kommunicera sitt budskap via medier som var sympatiskt inställda till både mål och metoder.¹ XR spreds snabbt internationellt (Murphy) och bara några veckor efter den första aktionen i London genomfördes en aktion i Sverige. Lokalorganisationer av XR finns i dag i alla större svenska tätorter (Extinction Rebellion Sverige, "Grupper"). Som en följd av pandemin Covid-19 har organisering av massprotester varit högst begränsad sedan våren 2020, och även det organisatoriska arbetet har påverkats negativt. Under 2022 har såväl mobilisering och aktioner återigen tagit fart.

CIVIL OLYDNAD OCH NVDA

XR har användning av civil olydnad och NVDA som central strategi för att väcka opinion om klimatkrisen och om förstörelsen av biologisk mångfald. Något som förvirrat – och ibland irriterat – vissa akademiska kommentatorer är att man inom XR inte tycks skilja mellan civil olydnad och NVDA, utan använder termerna närmast som synonymer (Berglund & Schmidt 2020). Detta beror delvis på ett möte mellan olika tanketraditioner, en anglo-amerikansk med rötter i medborgarrättsrörelser där man talar om civil olydnad, och en kontinental, europeisk tradition av direkt aktion, vilken

---

1 XR UK hade en medveten strategi att etablera och odla kontakt med journalister för att dessa skulle skriva om deras aktioner på ett initierat sätt (McNern). Vissa tongivande journalister, som George Monbiot, deltog även i flera XR-aktioner.

kan vara både våldsamt och fredligt. Men bortsett från denna begreppsliga förbistring så kan även fredliga protestaktioner vara mer eller mindre olydiga och störande – och rentav ha formen av 'ocivil olydnad' ('uncivil disobedience') (Delmas). Det finns ingen entydig eller skarp gräns mellan en fredlig demonstration – laglig eller olaglig – och en protest som uppfattas som störande eller rent av våldsamt. Denna otydlighet beror på perspektiv – exempelvis om man är direkt påverkad av aktionen eller inte, och eventuellt känner sig hotad av den – och hur man är inställd till sakfrågan.

För att understryka det fredliga i XR:s protestaktioner läggs stor vikt vid att kommunicera icke-våld, exempelvis genom att prata med åskådare, dela ut information om klimatkrisen, och genom att utstråla lugn och återhållsamhet med sånger och koreograferade rörelser. Om det uppstår provokationer från åskådare eller poliser så har aktivister en repertoar av metoder för att svara på ett fredligt och de-eskalerande sätt. Vanliga aktionsformer för både civil olydnad och NVDA är sit-ins och blockader av vägar och gatukorsningar, men även flera aktioner mot flygplatser och oljeraffinaderier har genomförts. XR genomför även många aktioner som inte leder till polisinsatser eller rättsliga följder, gärna i form av mer konstnärliga och dramatiserade aktioner (s.k. 'artivism') liksom även aktioner som uteslutande äger rum i digitala medier. Det finns således en stor spridning vad gäller platser och former för aktioner och även antalet deltagare i dem.

I och med att XR har civil olydnad och NVDA som central strategi så har rörelsen kommit att sätta dessa protestmetoder på kartan – åtminstone i Sverige – och både inför och efter varje större aktion uppstår ett behov av att förklara och motivera deras användning i ett demokratiskt samhälle. Detta pedagogiska tilltal är särskilt påtagligt i en svensk kulturell kontext som präglas av samförstånd och ovilja mot öppna konflikter – svenskar i gemen är inte bekväma med företeelsen 'olydiga medborgare' (jfr Herbert & Jacobsson). Detta påverkar i sin tur planering och genomförande av protestaktioner. I den meningen strävar XR i Sverige inte bara efter att påverka makthavare och den allmänna opinionen vad gäller klimatkrisen, utan även möjligheterna och formerna för medborgerliga politiska protester. Även om civil olydnad och NVDA tidigare har använts av olika protestgrupper

i Sverige, under senare år i första hand av miljöorganisationer, pacifister, och i protester mot utlämningar av flyktingar, så är det en metod som används sparsamt och oftast av enskilda individer, mycket sällan i form av massprotester.

Internationellt har civil olydnad en lång historia och betraktas ofta som ett legitimt och betydelsefullt sätt för att förstärka sociala rörelsers möjligheter att förändra och demokratisera samhällen (Rawls; Habermas; Ogien & Laugier; Milligan). Civil olydnad har traditionellt använts för att lyfta fram enskilda problem eller allvarliga situationer som hotar fundamentala värden, exempelvis aktioner mot militära anläggningar för att belysa vapenexport eller kärnvapenhot. I ett historiskt perspektiv har arbetarrörelsen, kvinnorörelsen, rösträttsrörelsen, medborgarrättsrörelsen och miljörörelsen alla använt civil olydnad som en viktig komponent. Men civil olydnad har inte bara använts för att angripa sociala och juridiska orättvisor utan även för att upprätthålla och försvara rättigheter. Civil olydnad inbegriper att bryta mot lagen och uppmuntrar till lagbrott, antingen av moraliska eller av strategiska skäl. I en del sociala och politiska strider så har det varit ett mål i sig att bli ställd inför rätta och använda rättssalen som en publik arena för att skapa opinion och försvara handlingar på moralisk eller politisk grund.

Civil olydnad fördöms från vissa håll för att stå i strid mot demokratiska principer, att den bryter mot lagar som har stiftats i en demokratisk process. Men den har även försvarats för att den försöker undanröja sociala skillnader och verka för demokratisering. Ett inflytelserikt försvar för civil olydnad formulerades av John Rawls, som menar att den är berättigad under förhållanden av stora sociala orättvisor och där alla legala vägar redan har uttömts. Jürgen Habermas, som i allt väsentligt bygger på Rawls, menar att civil olydnad är en nödvändig komponent för att skapa en förnyad diskussion och att statsmakten inte kan avkräva villkorslös lydnad av sina medborgare. XR:s tre krav passar som hand i handske i denna tankefigur: kravet att tala klarspråk är uppenbart en demokratisk princip (man kan påminna om *Washington Posts* motto "Demokrati dör i mörker"); likaså att agera nu i stället för att skjuta upp frågan till nästa eller nästnästa mandatperiod; och XR:s tredje krav är närmast en parafraas på Rawls legitimering av civil

olydnad i stater med demokratiska styrelseskick, dvs. demokratiska samhällen är inte perfekta och har både utrymme och behov av förbättringar, även på systemnivå.

Det akademiska studiet av civil olydnad har dominerats av filosofer och statsvetare – och en del av dessa är även jurister (exempelvis Rawls och Dworkin). Deras fokus har varit på en begreppslogisk analys av civil olydnad och en definition av kriterier för vad som är ett gränsobjekt (engelska 'boundary object')² och att formulera dess politiska betydelse och legitimitet i liberala demokratier (Bedau; Schwelb; Cohen; Freeman; Dworkin, "On Not Prosecuting"; Dworkin, "A Theory"; Martin; Rawls; Arendt; Ledewitz; Milligan). Men som J. L. LeGrande noterade redan 1967, "när man studerar 'civil olydnad' kan man inte undgå att genast inse att formulandet av en enda allomfattande definition av termen är extremt svårt, om inte omöjligt." Skilda skribenter har sina egna betydelser av termen. LeGrande gör en grov uppdelning av tre former av civil olydnad: lagliga fredliga protester; fredliga olagliga protester; och våldsamma olagliga protester. Fokus på civil olydnad är ofta på den andra formen, men som redan påpekats är gränserna mellan de tre flytande, både i teori och praktik, något som jag återkommer till. Det finns även många sociologer som har studerat civil olydnad och NVDA i olika former (ofta under benämningen 'civilt motstånd' eller 'motståndsstudier'), men då ofta från ett strategiskt, praktiskt och empiriskt perspektiv (Ackerman & DuVall; Chenoweth; Sharp), även om det ibland finns ett mer kommunikativt och dramaturgiskt perspektiv (Vinthagen). Det finns några försök att studera dessa fenomen från kulturstudieperspektiv (se exempelvis Fahlenbrach et al.), men då i den brittiska betydelsen av termen, dvs. från ett sociologiskt perspektiv.

---

2 "Gränsobjekt är objekt som är både tillräckligt formbara för att anpassa sig till lokala behov och begränsningarna hos de olika parter som använder dem, och samtidigt robusta nog för att upprätthålla en gemensam identitet på olika platser. De är löst strukturerade i vardagligt bruk och blir starkt strukturerade i specifika kontexter. Dessa objekt kan vara både abstrakta och konkreta. De har olika betydelse i olika sociala världar men deras struktur är tillräckligt enhetlig för mer än en värld för att göra dem igenkännbara, ett översättningsmedel." (Star & Griesemer 393).

Fig. 4. Blockad av Norrlandsgatan, Stockholm, 28 augusti 2020.
Foto: Leif Dahlberg.]

Det är slående att semiotiska och hermeneutiska perspektiv på civil olydnad och sociala protester saknas inom forskningsfältet.³ Som Tony Milligan noterar finns dock redan i Rawls klassiska definition av civil olydnad en betoning på den kommunikativa dimensionen hos företeelsen, dvs. att den syftar till dialog, att den vill vara en del av och påverka det offentliga samtalet. Även om Rawls kanske i första hand tänkte på innehållet snarare än mediet, så är civil olydnad och NVDA i grunden meningsskapande praktiker, som inbegriper koreografi och kläder, slagord och berättelser, musik och sånger, färger, flaggor och banderoller, med mera. Avsaknaden på sådana perspektiv beror på den traditionella dominansen av vissa akademiska discipliner i fältet – filosofi, statsvetenskap, juridik och sociologi

---

3 Däremot finns studier av konstnärliga och estetiska dimensioner av aktivism (exempelvis Reed; McGarry et al.).

– och är snarare en effekt av disciplinär konservatism än en dålig koppling mellan vetenskaplig metod och studieobjekt.

En XR-aktion syftar uppenbart till att föra fram ett budskap, både genom verbal kommunikation – i form av banderoller, flygblad, aktivister som pratar med förbipasserande och pressmeddelanden – och genom objektet för aktionen, exempelvis en statlig myndighet med ansvar för frågor med koppling till klimatpolitik. Men en protestaktion har även en koreografi som är meningsskapande och som kommunicerar till både deltagare och åskådare. Den skapar en situation som iscensätter ett avbrott i vardagen och stör dess mekaniska rutin, en situation där det händer saker: människor utför samordnade rörelser eller sätter sig ned på gatan; flaggor fladdrar i vinden och banderoller skriver ut krav; dans, sång och teater. För att parafrasera situationisterna kan man säga att en aktion syftar till att skapa en levande atmosfär och förvandla den till en högre känslomässig kvalitet (Debord, *Rapport*). Det viktiga i denna skapade situation är inte det som kan ses och höras utan upplevelsen av den, att dras in i det kraftfält som skapas av aktivisternas agerande på platsen och i relation till platsens ordinarie funktion. I den meningen är en aktion litet som en lek, som sätter en parentes runt vardagen, skapar ett tillfälligt rum där något annat kan framträda; men detta sker mot bakgrund av platsen så som den var innan och kommer att vara när aktionen är avslutad. Denna situationistiska aktionsform är en viktig del av XR:s estetiska protestkultur, och syftar både till att konstruera 'situationer' och att göra deltagarna till aktörer i stället för åskådare eller konsumenter (Debord, *La Société*). I detta avseende är XR:s protestkultur något av en anti-estetik, i det att den betonar deltagande och engagemang snarare än åskådande och kontemplation (Benjamin). Syftet med att skapa 'situationer' och deltagande är att producera vissa känslor, eller snarare en kombination av vissa känslor. Under sitt första år och ett halvt fanns ett tydligt fokus på kärlek och vrede (love and rage), vilket under 2020 kom att ersättas, eller i alla fall kompletteras, med ett fokus på sårbarhet och solidaritet.⁴ Detta skifte sammanföll med pandemin, men sprang i första hand ur en intern analys

---

4 Extinction Rebellion UK, "Power – Together" (2020), <https://extinctionrebellion.uk/wp-content/uploads/2020/02/XRUK-Strategy-Document-2020.pdf> (1 april 2022).

– eller självransakan – av att XR uppfattades som aggressivt och hotfullt. Detta medförde förändringar i budskapet, utformandet av aktioner, liksom av grafisk profil och bildspråk. Som exempel på detta skifte kan nämnas kampanjen 'Rebellion of One', i vilken en aktivist med sandwich-plakat satte sig ned på vägbanan för att blockera biltrafiken (Extinction Rebellion UK, "Rebellion of One"). Aktivisten var förstås inte ensam, utan omgavs av olika stödpersoner. Poängen med denna aktion var inte bara att betona utsattheten hos den enskilda människan, inklusive hennes rädsla för klimatförändringarna, utan även att dessa 'Rebellions of One' skulle multipliceras tusenfalt och på detta sätt få en större geografisk spridning.

Under det senaste decenniet har flera forskare lyft frågan hur man ska förstå 'civil' i civil olydnad, något som delvis har tagit formen av en konfrontation mellan Rawls klassiska definition och den faktiska eller historiska praktiken (exempelvis Schmidt; Delmas; Celikates; Scheuerman). Det primära exemplet på civil olydnad i en amerikansk kontext är medborgarrättsrörelsen, men denna var långtifrån så fredlig som den framstår hos Rawls och flera andra filosofiska och statsvetenskapliga kommentatorer, som kanske snarare utgick från protesterna mot kriget i Vietnam – även om dessa proteströrelser inte var oberoende av varandra (Haines; Schmidt; Delmas). Denna diskussion har lett till flera justeringar av – och alternativ till – Rawls definition. En viktig distinktion som gjorts är mellan en 'liberal' (Rawls) och en 'realistisk' definition av civil olydnad (Delmas; Celikates; flera bidrag i Scheuerman). Inom XR är detta en högst konkret fråga som regelmässigt gör sig påmind i samband med planering och utvärdering av civil-olydnadsaktioner. Ju mer störande och besvärande en aktion är, desto större risk finns att den får motsatt effekt, dvs. tar bort fokus från sakfrågan. Ett exempel på en sådan aktion, utförd av gruppen Tyre Extinguishers, är att släppa ut luften ur däcken på stadsjeepar, som både utgör trafikfaror och konsumerar betydligt mer bensin än en vanlig bil (Tyre Extinguishers). Fastän denna aktionsform inte innebär någon skadegörelse – det är bara att pumpa upp däcken igen – så reagerar bilägare ofta mycket aggressivt, inte minst i sociala medier.

En betydelsefull underfråga handlar om användandet av våld och tvång, dvs. protestaktioner kan utöva tvång – genom att blockera en res-

taurang eller en gata – utan att vara våldsamma (Morreall). Det finns även många historiska exempel på civil olydnad som inte har dragit sig för materiell förstörelse – exempelvis ägnade sig de brittiska suffragetterna under en period åt att krossa skyltfönster och plogbillsaktivister har slagit sönder vapen, men de har dragit gränsen vid att inte skada levande varelser. Vad som uppfattas som hotfullt och våldsamt skiljer sig mellan länder och förändras även över tid. Det är förstås även en fråga om perspektiv: En bilist som fastnar i trafiken på grund av en blockad uppfattar den på ett annat sätt än en fotgängare. Inom XR kan man litet förenklat säga att arbetsprincipen är att distinktionen mellan våld och icke-våld är praktiskt – eller pragmatisk – snarare än teoretisk, dvs. den är baserad på hur en aktion uppfattas av utomstående. Denna position har ifrågasatts av bland andra Andreas Malm, som menar att det kan vara motiverat med viss skadegörelse för att hindra en större skada, exempelvis genom att sabotera en gas- eller oljeledning (Malm). I den hypotetiska nyttokalkyl som Malm gör av denna form av sabotage ingår att fossilindustrin måste börja räkna in kostnader för att aktivister förstör den fossila infrastrukturen, vilket kommer att göra det mindre attraktivt att investera i detta slags företag. Men denna strategi kan även leda till mer repressiva åtgärder från ordningsmakten och rättssystemet, och även av lagstiftaren, vilket det redan finns tydliga tecken på i länder som Storbritannien och USA (Hassan; Serhan; Cagle; Halliday & Hanna).

En annan viktig fråga är kritiken av Rawls fortfarande förhärskande idé att civil olydnad inte ska – eller inte ska tillåtas att – utmana det politiska systemet i sig. Rawls försökte uppenbart legitimera civil olydnad i demokratiska samhällen genom att hävda att dess funktion är att modifiera och reformera problem och brister i liberala demokratiska styrelseskick. Men för de som använde sig av civil olydnad för att kämpa mot kolonialt förtryck, som Gandhis kamp mot det brittiska styret i Indien, vore det absurt att hävda att det inte ska utmana det politiska systemet. Med andra ord, civil olydnad kan ha en mer revolutionär funktion än Rawls ger vid handen – något som redan betonas av Virginia Black år 1970. Alla diskussioner om civil olydnad och sociala protester bör således förankras i specifika politiska, sociala och historiska förhållanden. Ett slagord som ofta hörs och syns på klimatdemonstrationer är "Systemförändring, inte klimatförändring"

("System change, not climate change"), något som kan kopplas till såväl krav på en reformistisk/ekomodernistisk grön omställning som krav på en radikal omställning som inbegriper cirkulär ekonomi, avveckling av kapitalismen och ett system för global social rättvisa. Med andra ord, inom miljö- och klimatrörelsen används slagordet om systemskifte med olika denotation, även om konnotationen är densamma.

En annan tendens inom forskning om civil olydnad och NVDA avser relationen mellan teori och praktik. Det vill säga, det finns aktivister som gör anspråk på att använda civil olydnad och NVDA även när deras praktik inte utgör renodlade exempel (exempelvis enligt Rawls kriterier), utan snarare är inspirerat av konkreta civil-olydnadsaktioner. Det finns också rörelser som samtidigt – och utan att göra någon åtskillnad – hänvisar till civil olydnad och NVDA, som exempelvis XR. Men det finns också exempel på organisationer som gör fredligt motstånd utan att hänvisa till vare sig civil olydnad eller NVDA, som exempelvis skolstrejker för klimatet. Samtidigt ska man inte bortse från alla de fredliga former av protest och motstånd som av historiska skäl är lagliga i demokratiska stater, som demonstrationer och strejker.

I dag har civil olydnad delvis tagit en ny väg som inbegriper gemensamma aktioner som organiseras globalt och för universella frågor som förenar mänskligheten, exempelvis global uppvärmning och dess effekter. Denna delvis nya situation betyder inte att andra former av civil olydnad har spelat ut sin roll eller har blivit omoderna, tvärtom. Men den aktuella situationen gör det nödvändigt att förstå klimataktivism som en delvis ny form av meningsskapande.

TRÄNING, VÄNGRUPPER, AKTIONSKOREOGRAFI, XR:S VÄRDEGRUND, RÄTTEGÅNG

Deltagarna i aktioner organiserade av XR genomgår någon form av introduktion, vilken inte bara berör klimatfrågan och XR:s tre krav utan även rörelsens värdegrund formulerad i 10 principer (Extinction Rebellion Sverige, "Om oss"). Deltagare i en aktion får även en introduktion till och träning i civil olydnad och NVDA. Beroende på aktionens utformning är denna

träning mer eller mindre omfattande. Den innehåller alltid information om rättigheter, risker för att bli gripen och möjliga rättsliga följder. Alla aktioner planeras på ett sådant sätt att man kan delta både som 'låg risk' och 'högrisk', i betydelsen risk för att bli gripen och bötfälld. På träning skapas så kallade 'vängrupper' som fungerar som stöd under aktioner. Dessa vängrupper består av 4-6 personer och kan antingen vara tillfälliga för en aktion eller mer varaktiga. Som en del av träningen lär man sig hantera både verbala och fysiska provokationer på ett fredligt och de-eskaleringssätt. Inför och under en aktion finns ett antal roller och funktioner som syftar till att stödja aktivister som deltar i aktionen ('regenerative culture' eller 'regen') och kommunicera med allmänheten och ordningsmakten. Det brukar även finnas en person som fungerar som presskontakt.

Planering och förberedelse för en aktion omfattar många delar, allt från att identifiera ett mål (exempelvis en institution eller ett företag), utforma en aktion som tydligt kommunicerar ett budskap, till praktiska förberedelser som att måla banderoller, skriva pressmeddelande, ordna med fika. Eftersom aktioner syftar till att få uppmärksamhet ska de vara synliga, åtminstone till vissa delar. Det är viktigt att informera pressen i förväg om aktionen och dess budskap, eftersom man vill skapa opinion. Medan vissa aktioner kan ha en enkel koreografi, till exempel att blockera en gata genom att sitta ned på vägbanan, kan andra aktioner ha formen av skådespel som inkluderar både sång och teater, vilket förutsätter ett arbete med rekvisita och scenisk presentation. Som exempel kan nämnas en aktion mot Finansdepartementet i Stockholm 2020 – riktad mot bland annat statliga subventioner av flyget – under vilken användes en kontorsstol som rekvisita för att gestalta flygande: En aktivist lade sig på magen på stolen och höll ut armarna som vore de flygplansvingar, en högtalare spelade R. Kellys "I believe I can fly" (1996) och aktivisterna sjöng med i refrängen. De poliser som hade som uppgift att mota undan aktivisterna hade av naturliga skäl svårt att inte dra på mungiporna. Användning av humor som del av en aktion är med andra ord ett effektivt sätt att de-eskalera möjlig konfrontation med såväl åskådare som ordningsmakt.

I andra fall har användning av aktivism varit mer utvecklad. Vid en aktion mot oljebolaget Preems huvudkontor i Stadshagen i Stockholm

2020 iscensatte aktivisterna ett skådespel där en av dem spelade Preems VD och en annan spelade en journalist som intervjuade honom. Ytterligare andra aktivister hade biroller som assistent och städare (som moppade upp fejkolja på golvet). I intervjun berättade personen som spelade Preems VD hur företaget framgångsrikt ägnar sig åt att grönmåla sin verksamhet. Fastän aktionen på plats hade en minimal publik så fick den genomslag genom att den live-streamades på Facebook. Samma XR-grupp har genomfört artistiska aktioner riktade mot det svenska oljebolaget Lundin Energy, både mot deras huvudkontor och bolagsstämma, liksom även mot auktionsfirman Bukowskis som tills helt nyligen ägdes Lundinfamiljen (Wolodarski). Artistiska aktioner har även genomförts mot norska ambassaden i Stockholm för att protestera mot utfärdande av nya oljelicenser. Dessa artistiska aktioner hade också den fördelen att då de involverade relativt få deltagare så kunde de genomföras utan att bryta mot restriktionerna under pandemin. Flera av medlemmarna i denna aktionsgrupp är till vardags professionella artister och konstnärer, andra ägnar sig åt amatörteater, vilket naturligtvis bidrar till kvaliteten på innehållet och utförandet av aktionerna. I jämförelse med etablerade teatergrupper som använder sig av gatuteater som medium för social och politisk kritik så är XR:s föreställningar mycket enkla; men de är samtidigt inkluderande och alla som vill kan vara med.

Men även förberedelser och genomförande av andra aktioner inbegriper kreativa och estetiska dimensioner, alltifrån målning av banderoller till tillverkning av kostymer och rekvisita. Det finns exempelvis en XR-grupp som kallas Red Rebel Brigade (Red Rebel Brigade). De klär ut sig i fotsida röda kläder och har vitsminkade ansikten. När de deltar i aktioner skrider de långsamt fram, som i en procession, ofta vid sidan om huvudaktionen. Förutom kläder och smink utmärks de av en utstuderad gestik. Red Rebel Brigade skapades av teatergruppen Invisible Circus i Bristol inför en XR-aktion i London i april 2019, och har sitt ursprung i mimföreställningen Blanco – med vitklädda figurer i stället för röda – som var en protestaktion mot kriget i Irak under 1990-talet. I Sverige finns en egen Red Rebels-grupp som liksom andra XR-grupper är öppen för alla som vill delta i aktioner i form av en symbolisk performance (Extinction Rebellion Sverige, "Grupper").

Fig. 5. Red Rebel Brigade vid en aktion på Kungsgatan, Stockholm, 28 augusti 2020. Foto: Leif Dahlberg.

Musik är ofta ett viktigt element vid XR-aktioner, antingen live eller med en bärbar musikanläggning. Det ger en påtaglig närvaro utåt, men har också en effekt på deltagarna i aktionen. Musik och sång håller aktivisterna samman, ingjuter styrka och mod i en utsatt situation. Andra aktiviteter som kan nämnas är lek och ateljéer för barn, som är ett sätt att underlätta för barnfamiljer att delta.

En återkommande form av XR-aktion är blockad av gator och broar, som beskrevs inledningsvis. Dessa aktioner är 'högrisk' inte bara i så måtto att de kan leda till gripande; att sätta sig ned på vägbanan för att blockera biltrafik innebär också en fysisk risk. Vid ett antal tillfällen har det även hänt att aktivister angripits av bilister, som antingen klivit ut ur sina fordon eller använt dem som vapen. Finns poliser på plats så är det deras uppgift att skydda aktivisterna mot denna typ av angrepp, även om de i ett senare skede kanske kommer att bära bort dem. Detta slags aktioner är uppenbart

psykiskt påfrestande för deltagarna, som därför utvecklar starka band sins emellan. Ofta sitter de sammanlänkande i armkrok, i första hand för att ge stöd åt varandra, men armkrokning är också motståndets och upprorets åtbörd. Efter en genomförd aktion görs en 'debriefing', dvs. man samlas på en lugn plats för att gå genom aktionen, diskutera vad som gick bra och mindre bra, men framför allt för att få prata av sig. Debriefingen fungerar förstås också som ett sätt att umgås och lära känna varandra, långtifrån alla deltagarna känner varandra privat.

XR är på flera sätt en ganska lös organisation. Man är inte i egentlig mening medlem i XR, i stället säger man att man är 'aktiv inom XR', en del använder benämningen 'rebell' om sig själva. Det finns olika sätt att vara aktiv, allt från att delta i aktioner till att planera och förbereda dem. Förberedelser av aktioner sker i grupper, antingen ad hoc för en given aktion eller i en eller flera vängrupper som planerat och genomfört tidigare aktioner. I det senare fallet brukar tydliga roller utkristalliseras. Det är ofta samma personer som fungerar som poliskontakt, regen, presskontakt och så vidare. Samtidigt eftersträvar man rotation för att ge möjlighet åt deltagarna att utvecklas och växa. Det kan tyckas paradoxalt att XR trots sin lösa struktur visat sig kunna organisera komplicerade och omfattande aktioner. Nyckeln till detta ligger dels i arbete i små självständiga grupper, dels i XR:s värdegrund som betonar inkludering och social hållbarhet, reflektion och lärande, utjämnande av makt och förstås icke-våld (Extinction Rebellion Sverige, "Om oss"; Extinction Rebellion UK, "About us"). Många som söker sig till XR har tidigare varit med i andra aktivistgrupper, men andra är helt nya i sammanhanget. Ett annat problem, inte unikt för XR, är risken för utbrändhet. Engagemanget för klimatfrågan är så stort, det finns så mycket att göra, och det är lätt att man gör mer än vad man orkar med.

Användning av civil olydnad som protestmetod medför en risk för att bli gripen och åtalad för ohörsamhet eller skadegörelse. Den rättsliga påföljden är som regel ganska ringa, och i de flesta fall betalas eventuella böter av insamlade medel från XR:s böteskassa. Det är slående att många fler tycks villiga att betala för andras böter för civil olydnad än att själva delta i olydnaden. För aktiva inom XR är en rättegång inte bara en konsekvens av att ha deltagit i en civil-olydnadsaktion, det är också ett tillfälle att göra

sin röst hörd. Även om svensk lagstiftning inte innehåller paragrafer om civil olydnad, så finns det möjlighet att argumentera för att man handlat i nödvärn, vilket gör det möjligt att utföra handlingar som annars skulle vara straffbara. Exempel på sådana handlingar är att slå sönder en bilruta för att rädda ett djur eller ett barn som hotas värmeslag. Det är ytterst sällsynt att svenska domstolar ens diskuterar – och ännu mindre tillämpar – detta lagrum i bedömning av civil-olydnadsaktioner. I brittiska domstolar är det tvärtom inte ovanligt att klimataktivisterna frias med hänvisning till nödvärn, särskilt när rättsfallen gått vidare till andra instans – något som i sin tur påverkat utslag i första instans (se exempelvis "Extinction Rebellion: Jury acquits protesters despite judge's direction"). Det faktum att svenska domstolar inte erkänner att klimataktivisterna agerar i nödvärn hindrar förstås inte aktivister från att hävda denna ståndpunkt i rätten. Gång på gång presenterar de åtalade aktivisterna samma slags argumentation, och om det finns ett juridiskt biträde så upprepas den i pläderingen. Även om dessa redogörelser om varför aktivister öppet bryter mot lagen har en begränsad – och kanske ointresserad – publik i rättssalen, så publiceras dessa försvarstal ofta i XR:s sociala mediekanaler, gärna tillsammans med en bild på den åtalade. Intresset i svenska nyhetsmedier för denna sida av klimataktivism är om möjligt ännu mindre än de protester som äger rum på gator och torg. Igen kan man kontrastera med brittiska förhållanden, där rättegångar mot klimataktivisterna som brutit mot lagen i form av civil olydnad har uppenbart nyhetsvärde.

SAMMANFATTNING

Den här artikeln har utforskat en del av det som händer i samband med att klimataktivisterna genomför civil-olydnadsaktioner. Det finns mer att säga om detta, och varje person som deltar i en aktion har sin egen berättelse, som ofta berör frågor om känslor – som kärlek, vrede, ledsnad, sårbarhet och sorg (se exempelvis bidragen i Larsson & Paxling). Deltagande i klimataktioner är för många också ett sätt att hantera den känsla av hjälplöshet som de upplever inför klimatförändringarna. Ett annat genomgående tema är upplevelsen av att det demokratiska systemet inte fungerar, att kapital-

starka särintressen har korrumpert den politiska processen, men också en ledsnad över ointresse och likgiltighet hos gemene man.

XR:s tre krav – Tala klarspråk, Agera nu, Förstärk demokratin – riktar sig till statsmakterna, men det är endast i den utsträckning som dessa krav slår an hos allmänheten, via media, som makthavare kan tvingas lyssna och agera. Av just detta skäl strävar XR efter massmobilisering, som vill appellera till många olika grupper i samhället. Samtidigt ser sig XR som en motståndsrörelse, som gör motstånd och uppror mot en fossilindustri som lyckats dominera inte bara det ekonomiska och det politiska systemet, utan även ockupera vårt kollektiva medvetande, vårt imaginära universum. Det är svårt för de flesta människor att föreställa sig en annan värld än en som är baserad på kortsiktig exploatering av naturen, andra värderingar än ett själviskt egenintresse, och det är ännu svårare att finna mod att göra motstånd och uppror. I den meningen är XR:s mest omedelbara utmaning att aktualisera sina egna krav, att förmå människor att säga som det är, att inte skjuta upp svåra beslut, och att diskutera med sina barn, vänner och kollegor, vad det innebär att förstärka demokratin.

LEIF DAHLBERG, professor i kommunikation, Kungliga tekniska högskolan (Stockholm). Han har publicerat ett stort antal arbeten i litteraturvetenskap, kommunikations- och medievetenskap, och juridik. Den publicerade artikeln ingår i ett projekt som utforskar semiotiska och estetiska perspektiv på klimatrörelsen, i ett nordiskt och europeiskt sammanhang.

"HOPE DIES – ACTION BEGINS"

Civil disobedience and non-violent direct action in Swedish climate activism – the example Extinction Rebellion

The article explores the use of civil disobedience and non-violent direct action (NVDA) as a strategy and method in climate activism in Sweden, with a particular focus on the group Extinction Rebellion (XR). The article describes and analyzes a number of XR actions carried out in 2019-2022, with a focus on meaning-making practices. The uses of civil disobedience and NVDA are presented within a historical, cultural and social context;

the question of the role and legitimacy of civil disobedience in democratic societies is discussed.

XR has civil disobedience and NVDA as central strategy and in this way the group has put these protest methods in focus, and after each major action there is a need to both explain and justify their use. This is more noticeable in a Swedish cultural context that is characterized by consensus and a stigmatization of disobedience. This relationship in turn affects the planning and execution of disobedient and disruptive protest actions in Sweden. The article explores how activists in XR Sweden relate to this specific cultural context and how they try to influence it; hence XR Sweden works not only to influence those in power and public opinion regarding the climate crisis, but also on the possibilities and forms of civil political protests.

The article is based on participant observation. These began in the spring of 2019 and are still ongoing. The study has an anthropological perspective, with an emphasis on semiotics and hermeneutics.

KEYWORDS

SE: Klimataktivism, Extinction Rebellion, Civil olydnad, Icke-våldsam, direkt aktion
EN: Climate activism, Extinction Rebellion, Civil disobedience, Non-violent direct action

REFERENSER

- Ackerman, Peter & Jack DuVall. *A Force More Powerful: A century of nonviolent conflict*. Saint Martin's Press, 2000.
- Arendt, Hannah. "Civil Disobedience" (1970). *Crises of the Republic*. Harcourt Brace Jovanovich, 1972, s. 49-102.
- Bedau, Hugo. "On Civil Disobedience". *The Journal of Philosophy*, vol. 58, nr 21, 1961, s. 653-665.
- Benjamin, Walter. "Das Kunstwerk im Zeitalter seiner technischen Reproduzierbarkeit". zweite Fassung, 1936. Walter Benjamin. *Gesammelte Schriften. Band VII*, red. R. Tiedemann & H. Schweppenhäuser, Suhrkamp, 1989, s. 350-384.
- Berglund, Oscar & Daniel Schmidt. *Extinction Rebellion and Climate Change Activism. Breaking the Law to Change the World*. Palgrave, 2020.
- Black, Virginia. "Two Faces of Civil Disobedience". *Social Theory and Practice*, vol. 1, nr. 1, 1970, s. 17-25.

- Burke, Kenneth. *Language as Symbolic Action*. University of California Press, 1966.
- Cagle, Susie. "'Protesters as terrorists': growing number of states turn anti-pipeline activism into a crime". *The Guardian*, 8 juli 2019, <https://www.theguardian.com/environment/2019/jul/08/wave-of-new-laws-aim-to-stifle-anti-pipeline-protests-activists-say>. Besökt 1 april 2022.
- Celikates, Robin. "Democratizing civil disobedience". *Philosophy and Social Criticism*, 42, 2016, s. 982-994.
- Charney, Jule et al. "Carbon Dioxide and Climate: A Scientific Assessment", Report of an Ad Hoc Study Group on Carbon Dioxide and Climate, National Academy of Sciences, Washington D.C., 1979, https://www.bnl.gov/envsci/schwartz/charney_report1979.pdf. Besökt 1 april 2022.
- Chenoweth, Erica. "The Future of Nonviolent Resistance", *Journal of Democracy*, vol. 31, nr. 3, 2020, s. 69-84.
- Climate Emergency UK*. <https://www.climateemergency.uk/>. Besökt 1 april 2022.
- Cohen, Carl. "Civil Disobedience and the Law". *Rutgers Law Review*, vol. 21, nr 1, 1966, s. 1-17.
- Couldry, Nick & James Curran. *Contesting Media Power. Alternative Media in Networked World*. Rowman & Littlefield Publishers, 2003.
- Dahlberg, Leif. "Any group that adheres to Extinction Rebellion's demands and ten principles is permitted to do an action in its name." *Hermès. La Revue*, 89, 2022, s. 179-183.
- Debord, Guy. *Rapport sur la construction des situations*. 1957. Mille et une nuit, 2006.
- Debord, Guy. *La Société du spectacle*. 1967. Gallimard, 1992.
- Debord, Guy & Gil Wolman. "Mode d'emploi du détournement". *Les Lèvres Nues*, nr. 8, 1956, s. 2-8.
- Delmas, Candice. *A Duty to Resist. When Disobedience Should Be Uncivil*. Oxford University Press, 2018.
- Dworkin, Ronald. "On Not Prosecuting Civil Disobedience". *The New York Review of Books*, 6 juni, 1968, s. 14-21.
- Dworkin, Ronald. "A Theory of Civil Disobedience". *Ethics and Social Justice*, red. H. Evans Kiefer & M. K. Munitz, State University of New York Press, 1970, s. 225-239.
- European Parliament. "The European Parliament declares climate emergency", <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20191121IPR67110/the-european-parliament-declares-climate-emergency>. Besökt 1 April 2022.
- "Extinction Rebellion: Jury acquits protesters despite judge's direction". *BBC News*, 21 april, 2021, <https://www.bbc.com/news/uk-england-london-56853979>. Besökt 1 april 2022.
- Extinction Rebellion Hannover. *Hope dies – Action begins: Stimmen einer neuen Bewegung*. transcript Verlag, 2019.
- Extinction Rebellion Sverige*. <https://extinctionrebellion.se/>. Besökt 1 april 2022.
- Extinction Rebellion UK*. <https://extinctionrebellion.uk/>. Besökt 1 april 2022.
- Extinction Rebellion USA*. <https://extinctionrebellion.us/>. Besökt 1 april 2022.
- Fahlenbrach, Kathrin, Martin Klimke & Joachim Scharloth, redaktörer. *Protest Cultures. A Companion*. Berghahn, 2020.

- Flores, Juan. "Fyra anhängna aktivister släpptes på lördagen". *Dagens Nyheter*, 9 april 2022, <https://www.dn.se/sverige/fyra-anhallna-aktivister-slapptes-pa-lordagen/>. Besökt 15 april 2022.
- Fotaki, Marianna & Hamid Foroughi. "Extinction Rebellion: Green activism and the fantasy of leaderlessness in a decentralized movement". *Leadership*, vol. 18, nr. 2, 2022, s. 224-246.
- Freeman, Harrop. "The Right of Protest and Civil Disobedience". *Indiana Law Journal*, vol. 41, nr. 2, 1966, s. 228-254
- Geertz, Clifford. "Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture". *The Interpretation of Cultures*. Fontana, 1973, s. 3-30
- Habermas, Jürgen. "Ziviler Ungehorsam – Testfall für den demokratischen Rechtsstaat. Wider den autoritären Legalismus in der Bundesrepublik." *Ziviler Ungehorsam im Rechtsstaat*, red. Peter Glotz. Suhrkamp, 1983, s. 79-99.
- Halliday, Eric, & Rachael Hanna. State Anti-Protest Laws and Their Constitutional Implications". *Lawfare*, 25 oktober, 2021, <https://www.lawfareblog.com/state-anti-protest-laws-and-their-constitutional-implications> . Besökt 1 april 2022.
- Hansen, James. "The Greenhouse Effect: Impacts on Current Global and Regional Heatwaves." *Greenhouse Effect and Global Climate Change, Hearing before the Committee on Energy and Natural Resources*. United States Senate, 23 juni, 1988, https://www.sealevel.info/1988_Hansen_Senate_Testimony.pdf. Besökt 1 april, 2022.
- Hassan, Jennifer. "U.K. seeks to expand police powers to target disruptive climate activists". *Washington Post*, 16 oktober, 2022, <https://www.washingtonpost.com/world/2022/10/16/britain-climate-activists-bill-police-powers/> . Besökt 1 januari 2023.
- Hebert, Niels & Kerstin Jacobsson, "Olydiga medborgare? Om flyktinggömmare och djurrättsaktivister." *Demokratiutredningens skrift*, nr. 27 (SOU 1999:101), <https://data.riksdagen.se/fil/4A940588-46Co-497A-A811-EC00C12E001F>. Besökt 1 april, 2022.
- Haines, Herbert. *Black Radicals and the Civil Rights Mainstream, 1954-1970*. University of Tennessee Press, 1988
- Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC)*, <https://www.ipcc.ch/>. Besökt 1 April 2022.
- Larsson, Ragnhild & Paxling, Björn, red. *Tid för uppror. En berättelse om Extinction Rebellion*. Vaktel förlag, 2022.
- Ledewitz, Bruce. "Perspectives on the Law of the American Sit-in." *Whittier Law Review*, 16, 1995, s. 499-574.
- Leggett, Jeremy. *The Carbon War. Global Warming and the End of the Oil Era*. Routledge, 2001.
- LeGrande, J. L. "Nonviolent Civil Disobedience and Police Enforcement Policy." *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, vol. 58, nr. 3, 1967, s. 393-404.
- Lyons, David. "Moral Judgment, Historical Reality, and Civil Disobedience." *Philosophy & Public Affairs*, vol. 27, nr. 1, 1998, s. 31-49.
- McGarry, Aidan, et al., red. *The Aesthetics of Global Protest. Visual Culture and Communication*. Amsterdam University Press, 2020.

- MacDonald, Gordon, et al. "The long term impact of carbon dioxide on climate." *Technical report JSR-78-07* (1979), (The JASON Report), <https://irp.fas.org/agency/dod/jason/co2.pdf>. Besökt 1 april 2022.
- Malm, Andreas. *How to Blow Up a Pipeline*. Verso, 2021.
- Martin, Rex. "Civil Disobedience." *Ethics*, vol. 80, nr. 2, 1970, s. 123-139.
- Mattoni, Alice. "Alternative Media." *Protest Cultures. A Companion*, red. K. Fahlenbrach et al. Berghahn, 2020, s. 221-227.
- McNern, Ronan. "One by One. A Media Strategy." *This is Not a Drill*. Penguin, 2019.
- Milligan, Tony. *Civil Disobedience. Protest, Justification and the Law*. Bloomsbury, 2013.
- Morreall, John. "The Justifiability of Violent Civil Disobedience." *Canadian Journal of Philosophy*, vol. 6, nr. 1, 1976, s. 35-47, https://www.jstor.org/stable/40230600?seq=1#metadata_info_tab_contents Besökt 1 april 2022.
- Murphy, Simon. "Environmental protesters block access to Parliament Square." *The Guardian*, 24 november 2018, <https://www.theguardian.com/environment/2018/nov/24/environmental-protesters-block-access-to-parliament-square-extinction-rebellion>. Besökt 1 april 2022.
- Ogien, Albert & Sandra Laugier. *Pourquoi désobéir en démocratie?* Ed. Découverte, 2010.
- Rawls, John. *A Theory of Justice*. Harvard University Press, 1971.
- Red Rebel Brigade*. <http://redrebelbrigade.com/>. Besökt 1 april 2022.
- Reed, T.V., *The Art of Protest. Culture and Activism from the Civil Rights Movement to the Present*. Second edition. University of Minnesota Press, 2019.
- Regeringsformen*, <https://lagen.nu/1974:152>. Besökt 1 april 2022.
- Scheuerman, William, redaktör. *The Cambridge Companion to Civil Disobedience*. Cambridge University Press, 2021.
- Schmidt, Christopher. "Divided by Law: The Sit-ins and the Role of the Courts in the Civil Rights Movement." *Law and History Review*, vol. 33, nr. 1, 2015, s. 93-149.
- Schwelb, Frank E. "The Sit-in Demonstration: Criminal Trespass or Constitutional Right." *New York University Law Review*, 36, 1961, s. 779-809.
- Serhan, Yasmeeen. "'Not What You'd Expect in a Democracy.' How Britain Is Waging War Against Climate Protesters". *Time*, 16 december 16, 2022, <https://time.com/6241372/uk-public-order-bill-climate-protests/>. Besökt 1 januari 2023.
- Shabecoff, Philip. "Global Warming Has Begun, Expert Tells Senate". *The New York Times*, 24 juni 1988, <https://www.nytimes.com/1988/06/24/us/global-warming-has-be-gun-expert-tells-senate.html>. Besökt 1 april, 2022.
- Sharp, Gene. *Waging Nonviolent Struggle: 20th century practice and 21st century potential*. Porter Sargent Handbooks, 2004.
- Star, Susan Leigh, & James R. Griesemer. "Institutional Ecology, 'Translations' and Boundary Objects: Amateurs and Professionals in Berkeley's Museum of Vertebrate Zoology, 1907-39." *Social Studies of Science*, vol. 19, nr. 3, 1989, s. 387-420.
- Stephenson, Wen. *What We're Fighting for Now Is Each Other: Dispatches from the Front Lines of Climate Justice*. Beacon Press, 2016.

- SVT Nyheter. "Här släpas miljöaktivisterna av vägbanan – limmade fast sig på Liljeholmsbron". *SVT Nyheter*, 8 april, 2022, <https://www.svt.se/nyheter/lokalt/stockholm/har-ar-miljoaktivisterna-som-stoppar-trafiken-i-stockholm-for-de-vill-radda-klimatet>. Besökt 9 april 2022.
- Taylor, Matthew. "'We have a duty to act': hundreds ready to go to jail over climate crisis." *The Guardian*, 26 oktober 2018, <https://www.theguardian.com/environment/2018/oct/26/we-have-a-duty-to-act-hundreds-ready-to-go-to-jail-over-climate-crisis>. Besökt 1 April 2022.
- Taylor, Matthew & Damien Gayle. "Dozens arrested after climate protest blocks five London bridges." *The Guardian*, 17 november, 2018, <https://www.theguardian.com/environment/2018/nov/17/thousands-gather-to-block-london-bridges-in-climate-rebellion>. Besökt 1 April 2022.
- Taylor, Matthew & Damien Gayle. "Thousands block roads in Extinction Rebellion protests across London." *The Guardian*, 15 april 2019, <https://www.theguardian.com/environment/2019/apr/15/thousands-expected-in-london-for-extinction-rebellion-protest>. Besökt 1 April 2022.
- "Tyre Extinguishers". <http://www.tyreextinguishers.com/>. Besökt 1 april 2022.
- "UK Parliament declares climate change emergency." *BBC News*, 1 maj 2019, <https://www.bbc.com/news/uk-politics-48126677>. Besökt 1 april 2022.
- Vinshagen, Stellan. *Motståndets sociologi*. Irene Publishing, 2016.
- Watts, Jonathan. "Extinction Rebellion goes global in run-up to week of international civil disobedience." *The Guardian*, 10 december 2018, <https://www.theguardian.com/world/2018/dec/10/extinction-rebellion-goes-global-international-civil-disobedience-climate-talks-poland>. Besökt 1 april 2022.
- Wolodarski, Karin Grundberg. "Familjen Lundin säljer anrika Bukowskis." *Dagens industri*, 11 januari, 2022, <https://www.di.se/nyheter/familjen-lundin-saljer-anrika-bukowskis/>. Besökt 1 april 2022.
- Zelko, Frank. *Make it a Green Peace! The Rise of Counterculture Environmentalism*. Oxford University Press, 2013.

